

УДК 339.9

Хмара М.П.*

СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ З ТУРЕЦЬКОЮ РЕСПУБЛІКОЮ В РАМКАХ СТВОРЕННЯ ЗОНИ ВІЛЬНОЇ ТОРГІВЛІ

Стаття присвячена розгляду питання стану створення зони вільної торгівлі між Україною та Турецькою Республікою та перспектив її формування.

Ключові слова: зона вільної торгівлі, зовнішньоекономічне співробітництво, двостороння торгівельні відносини.

Статья посвящена рассмотрению вопроса состояния создания зоны свободной торговли между Украиной и Турецкой Республикой и перспектив ее формирования.

Ключевые слова: зона свободной торговли, внешнеэкономическое сотрудничество, двустороннее торговые отношения.

Article states to consider the issue of establishing a free trade area between Ukraine and the Republic of Turkey and the prospects for its formation.

Key words: free trade, foreign economic cooperation, bilateral trade relations.

Постановка проблеми. Активізація політичних та економічних контактів, консультацій, переговорів з провідними країнами Близького Сходу розглядається Україною як необхідна умова закріплення та подальшого зміцнення зовнішньоекономічних позицій України в даному регіоні. Просування інтересів України на Близькому Сході здійснюється цілеспрямовано та на системній основі.

Основний зміст статті. На сучасному етапі розвитку міжнародних відносин Турецька Республіка набуває статусу вагомого регіонального гравця, розширює географію розповсюдження своїх інтересів і заявляє про наміри стати вагомим глобальним актором. Відносини між Україною і Туреччиною традиційно характеризуються як стратегічне партнерство. Водночас залишаються серйозні перешкоди на шляху співпраці, з-поміж яких такі проблеми політичного характеру, як неврегульованість візового режиму між країнами, недосконалість вітчизняного законодавства, що перешкоджає реалізації спільних проєктів тощо. Об'єктивним чинником впливу на українсько-турецькі відносини в економічній сфері стала світова фінансова криза, яка призвела до зменшення обсягів торгівлі практично вдвічі.

На протязі багатьох років питання створення зони вільної торгівлі між Україною та Турецькою Республікою перебуває на порядку денному двосторонньої співпраці. Питання щодо створення зони вільної торгівлі між Україною та Турецькою Республікою було ініційовано в рамках засідань Міжурядової українсько-турецької комісії з торговельно-еко-

* кандидат економічних наук, молодший науковий співробітник НДЧ Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

номічного співробітництва. З цього моменту почалась історія перспективності створення зони вільної торгівлі між Україною та Турецькою Республікою.

Перший раунд консультацій щодо можливого укладання Угоди про вільну торгівлю між двома країнами було проведено 29 червня 2007 року. В рамках зазначеного заходу турецькою стороною було презентовано проект документу, який охоплює переважно питання, пов'язані із торгівлею товарами та передбачає протокол щодо процедури визначення країни походження товару. Наступний етап зустрічей відбувся після набуття Україною повноправного членства в Світовій організації торгівлі. Третій раунд консультацій було проведено 20-21 травня 2009 року в м. Києві. Під час переговорів українською делегацією було досягнуто зменшення фактично наполовину ввізного мита на український металопрокат в Турецьку Республіку.

В Угоді зазначені такі питання як торгівля товарами; торгівля послугами, інвестиції та рух капіталів; правила походження; державні закупівлі; права інтелектуальної власності; врегулювання суперечок; конкуренція; співробітництво в митній справі та спрощення процедур торгівлі. В свою чергу набули суттєвої трансформації наступні розділи: «Технічні бар'єри у торгівлі», «Санітарні та фітосанітарні заходи», «Конкуренція», підготовлено проект розділу «Торгівля послугами», також підготовлено коментарі до запропонованого турецькою стороною розділу «Врегулювання суперечок». Було проведено узгоджувальну нараду та залучено представників об'єднань ділових кіл до роботи над проектом Угоди з метою захисту інтересів національних товаровиробників. За результатами наради було досягнуто згоди щодо доцільності вилучення з режиму вільної торгівлі найбільш чутливих груп товарів.

У рамках Сьомого засідання Міжурядової українсько-турецької комісії з торговельно-економічного співробітництва, проведеного 24 – 25 травня 2010 року у м. Стамбулі, було обговорено відкриті питання, що заважають активізації переговорного процесу стосовно укладення угоди про вільну торгівлю з Туреччиною. Українська сторона висунула вимоги щодо приведення рівня ввізного мита на український метал до рівня 2008 року. На теперішній час турецька сторона визначається із терміном проведення чергового раунду консультацій.

Також підписано Спільну декларацію про створення Стратегічної ради високого рівня між Україною та Туреччиною. Декларація є дієвим механізмом співпраці на двосторонньому рівні. Ставиться завдання на перші п'ять років збільшити товарообіг між двома країнами до рівня 10 млрд. доларів, а за 10 років підняти його ще вдвічі. Україна та Турецька Республіка домовилися спільно поліпшувати роботу українських компаній на території Туреччини і навпаки. Особливу увагу треба приділити енергетичній галузі. У транспортній сфері необхідно утворити трансрегіональні транспортні коридори, які з'єднають Східну та Північну Європу з Близьким Сходом і Середньою Азією. У сфері військово-промислового комплексу Туреччину цікавить проект Ан-148, а Україну - співпраця у питаннях підготовки проекту турецького танка. Українські компанії готові до участі у тендерах для забезпечення потреб турецької армії.

Було підписано низку двосторонніх документів. Зокрема, міжурядову Угоду про організацію міжнародного прямого вантажного залізнично-поромного сполучення, Угоду про співробітництво між Українським національним інформаційним агентством «Укрінформ» і Турецьким інформаційним агентством «Анадолу Ажанси», Програму реалізації Меморандуму про наміри щодо співпраці у сферах технічного регулювання, стандартизації, метрології, оцінки відповідності та захисту прав споживачів між урядами на 2011-2012 роки, Програму співробітництва між Державною інспекцією ядерного регулювання

України та Державним агентством Туреччини з питань атомної енергетики на 2011-2012 роки та Меморандум про взаєморозуміння у галузі енергетики між Міністерством енергетики та вугільної промисловості України і Міністерством енергетики та природних ресурсів Туреччини.

Розглянемо більш детально зовнішньоекономічне співробітництво Турецької Республіки. Активна зовнішня торгівля є одним з найважливіших факторів динамічного економічного розвитку Туреччини. Це пояснюється недостатністю власної ресурсної бази, що об'єктивно обумовлює залежність турецької економіки від світового ринку (наприклад діяльність основних галузей турецької промисловості - від текстильної до електронної - у значній мірі визначається наявністю імпортованої сировини, енергоносіїв, напівфабрикатів). У структурі турецького експорту на першому місці знаходяться споживчі товари - продукція легкої промисловості та сільського господарства. Крім того, в останні роки в експорті країни зросла частка продукції машинобудування й металообробки, хімічної промисловості, що є результатом структурних змін турецької економіки й цілеспрямованої державної політики стимулювання експорту.

Зовнішньоторговельна діяльність Туреччини традиційно орієнтована на ринки країн-членів Європейського Союзу. Більше половини її зовнішньоторговельного обігу припадає на країни-члени Європейського Союзу. Надзвичайно важливою подією стало укладання угоди про вступ Туреччини до митного союзу з країнами Європейського Союзу, починаючи з 1996 року. Аналіз даних показує, що вже перший рік участі Туреччини у митному союзі привів до істотної зміни ситуації в зовнішній торгівлі з країнами ЄС. [1]

В свою чергу Сирія стала першою арабською державою, що підписала з Туреччиною Угоду про створення зони вільної торгівлі. Це дозволило значно збільшити обсяги двостороннього товарообігу. Представники турецьких ділових кіл мають намір розширювати інвестиції в сирійську економіку, що слугує важливим показником настрою на довгострокове співробітництво. Найбільш важливою областю співробітництва між двома державами визнана енергетика.

Туреччина також проводить переговори щодо створення зони вільної торгівлі з Йорданією, Португалією, Фарерськими островами, Південноафриканською республікою та Мексикою.

Що стосується двосторонньої торгівлі товарами між Україною та Турецькою республікою то її можна охарактеризувати наступним чином:

- стабільним та високим зростання товарообігу;
- значним позитивне сальдо зовнішньоторговельного обігу;
- Туреччина виступає одним з основних імпортерів українських товарів;
- у межах двосторонніх торговельних відносин Україна має високу порівняну конкурентоспроможність в торгівлі сировиною та харчовими продуктами, Туреччина – готовими виробами;

Таким чином, в двосторонній торгівлі України та Туреччини, незважаючи на значне зростання обсягів торгівлі та високе позитивне сальдо, Україна здебільшого залишається постачальником сировини та споживачем готової продукції. В свою чергу двостороння торгівля послугами демонструє динамічний розвиток та є асиметричною та взаємодоповнюючою між двома країнами. Зважаючи, що обсяг імпорту послуг обох країн є значно нижчим середньосвітового рівня, скасування певних бар'єрів у двосторонній торгівлі послугами може надати додатковий поштовх для росту двосторонньої торгівлі.

Також, слід зазначити, що Україна значно відстає від Туреччини за обсягами прямих іноземних інвестицій, проте їх частка у внутрішньому валовому продукті обох країн є

майже однаковою. Двостороннє інвестиційне співробітництво України та Туреччини залишається на дуже низькому рівні при існуючому високому потенціалі розвитку двостороннього співробітництва у цій сфері. Станом на 1 січня 2011 р. сума турецьких інвестицій в Україну складала 150,625 млн. дол. США, значна частка яких припадає на Крим. Прямі інвестиції України в Туреччину за той же період склали 100,8 тис. дол. США і були спрямовані у переробну промисловість, металургійне виробництво та виробництво готових металевих виробів.

В Україні діє 601 підприємство з турецькими інвестиціями. Найбільші обсяги цих інвестицій припадають на добувну та переробну промисловість, будівельну сферу, хімічну та нафтохімічну, харчову промисловість, металургію, переробку металів та оптову торгівлю. На турецькому ринку діють усього 2 спільних підприємства. За даними казначейства Турецької Республіки, функціонує 30 представництв та підприємств з українським капіталом, які працюють у сфері транспорту та послуг.

Співробітництво України та Турецької Республіки у сфері науки і технологій набуває важливого значення як в рамках двостороннього, так і регіонального співробітництва. Пріоритетними напрямками взаємодії у цій сфері є підготовка концептуальних документів, забезпечення діяльності спільних науково-дослідних структур, зокрема, Українсько-турецького комітету з питань науково-технічного співробітництва та Координаційного комітету з питань діяльності Міжнародної лабораторії високих технологій, здійснення обмінів та виконання спільних досліджень.

Співробітництво України з Турецькою Республікою у сфері енергетики є одним із пріоритетних напрямків взаємодії та одним із ключових елементів формування стратегічного партнерства між двома країнами. Сучасний етап розвитку цього співробітництва має конкурентний характер та відзначається слабкою взаємодією сторін щодо виокремлення спільних інтересів у питаннях забезпечення енергетичної безпеки, розвитку та модернізації нафто- і газотранспортної системи, диверсифікації джерел і шляхів постачання енергоносіїв, пошуку та розробки родовищ енергоресурсів на території держав та розвитку співробітництва щодо їх реалізації. Однією із перспективних сфер стає сфера атомної енергетики.

Таким чином, в разі створення зони вільної торгівлі між Україною та Туреччиною можна припустити наступне:

- Україна застосовує значно нижчий рівень тарифного захисту, тому його повне скасування значно менше вплине на обсяги та структуру імпорту товарів з Туреччини ніж навпаки;
- скасування надзвичайно високих та «заборонних» ставок імпортного мита Туреччини позитивно вплине на розвиток українського експорту, насамперед, сільськогосподарської продукції, що в свою чергу надасть додатковий поштовх для інвестування та розвитку цієї галузі;
- скасування достатньо високих ставок мита Туреччини на готову продукцію може створити основу для інвестування у відповідні галузі та їх розвиток в Україні.

Туреччина (з 1995 року) і Україна (з 2008 року) є членами Світової організації торгівлі (СОТ). Отже у двосторонніх торгівельних відносинах країн необхідно приділяти увагу питанню використання відповідних інструментів СОТ для захисту економічних інтересів України.

Висновки. Активізація економічних стосунків з Ліваном, Кувейтом, Туреччиною, Єгиптом, Сирією, Саудівською Аравією, Об'єднаними Арабськими Еміратами та іншими країнами регіону, а в подальшому створення зон вільної торгівлі з вищезазначеними краї-

нами має велике значення з точки зору забезпечення економіки України альтернативними джерелами енергоносіїв та фінансовими «портфельними» інвестиціями.

Регіон може стати великим споживачем інженерно-технічних послуг України по спорудженню промислових та цивільних об'єктів, транспортної і комунальної структури. За певних умов доцільно буде співробітничати у розвитку трансконтинентальної системи транспорту та зв'язку. Виважена політика дозволить українським підприємствам військово-промислового комплексу одержати необхідні кошти від торгівлі військовою технікою, озброєнням та ремонтними послугами.

Література

1. Звіт про науково-дослідну роботу. Розробка методики оцінки наслідків для галузей економіки України створення зон вільної торгівлі та її апробація для режиму вільної торгівлі з Туреччиною та Сирійською Арабською Республікою. Міністерство економіки України. Науково-дослідний економічний інститут (НДЕІ). 2009 р.
2. Інтернет посилання. <http://www.ukurier.gov.ua>
3. Інтернет посилання. <http://www.niss.gov.ua>